

DÂİRETÜ'L-MAÂRİFİ'L-OSMÂNİYYE

tör yardımcısının başkan yardımcılığını yaptığı, idarî ve malî yönden tam yetkili bir idare meclisine devredildi. Akademik faaliyetlerinin yürütülmesi ise bir ilim heyetinin sorumluluğuna verildi. İdare meclisi kurulu ve ilim heyetinden başka meşhur ilim adamları ve seçkin şarkiyatçılarından oluşan bir de danışma kurulu göreve getirildi. Bir öz sermayeye sahip olan kurum, finans yönünden Hindistan'ın Andra Pradeş eyalet idaresi ve üniversite tarafından desteklenmektedir. Ayrıca belirli bir yayın programının uygulanmasına yönelik olarak da Hindistan Eğitim Bakanlığı'ndan yardım almaktadır.

Kuruluş gayesi, telif faaliyetlerinin altın çağı olan VIII-XIV. yüzyıllarda kaleme alınmış değerli el yazması İslâmî eserlerin toplanması, korunması, incelenmesi ve yayımlanmasıdır. Bu çerçevede Almanya, Arabistan, Fransa, Hindistan, İngiltere, İran, İspanya, İtalya, Lübnan, Mısır, Rusya, Suriye, Türkiye ve Yemen gibi ülkelerdeki devlet ve şahıs kütüphanelerinden çeşitli ilim dallarına ait değerli İslâm kaynaklarının yazma, mikrofilm, fotoğraf ve fotokopileri sağlanarak geniş bir koleksiyon oluşturulmuştur. Kurum, ehliyetli araştırma kadrosu ve ana kaynak eserleri ihtiva eden zengin kütüphanesinden aldığı ilmî güç ile yüzyılı aşkın bir süredir yürüttüğü yayın faaliyetleri neticesinde tefsir, hadis, fıkıh, kelâm, felsefe, tasavvuf, tarih, dil, edebiyat, biyografi, matematik, astronomi, kozmografya, tıp, optik ve benzeri bilim dallarında yaklaşık 700 cildi bulan 200'e yakın eser yayımlamıştır. Yok olmaktan kurtarılan ve geniş bir araştırmacı kitlesinin istifadesine sunulan bu eserlerin başlıcaları şunlardır: Sadreddin Konevî'nin *İ'câzü'l-beyân*'ı, Tayâlîsî'nin *el-Müsne'd*'i, Tahâvî'nin *Müşkilü'l-âşâr*'ı, Müttakî el-Hindî'nin *Kenzü'l-'ummâl*'i, Hâkim en-Nîsâbü'nî'nin *el-Müstedrek*'i, Ahmed b. Hüseyin el-Beyhakî'nin *es-Sünenü'l-kübrâ*'sı, Muhammed b. İsmâil el-Buhârî'nin *et-Târîhu'l-kebir*'i, Zemahşerî'nin *el-Fâ'ik fî garîbî'l-hadis*'i, Hâzîmî'nin *el-İ'tibâr*'ı, Muhammed b. Hasan eş-Şeybânî'nin *Şerhu's-Siyerü'l-kebir*'i, İbn Abdülber en-Nemerî'nin *el-İstî'âb*'ı, Zehebî'nin *Tezkiretü'l-hufâz*'ı, İbn Hacer el-Askalânî'nin *Tehzîbü't-Tehzîb*, *Lisânü'l-Mizân*, *ed-Dürrü'l-kâmine* ve *Ta'cîlül-menfa'a*'sı, Kureşî'nin *el-Cevâhirü'l-muğiyye*'si, Ebû Hanîfe'nin *el-Fıkhü'l-ekber*'i, Taqıyyüddin İbn Teymiyye'nin *es-Sârimü'l-*

meslûl'ü, Ebû Nuaym el-İsfahânî'nin *Hilyetü'l-evliyâ*' ve *Delâ'ilü'n-nübüvve*'si, Süyûtî'nin *el-Eşbâh ve'n-nezâ'ir* ve *el-Haşâ'îşü'n-nebeviyye*'si, İbnü's-Sünnî'nin *Amelü'l-yevm ve'l-leyle*'si, İbnü's-Şecerî'nin *el-Emâlî*'si, Ali b. Zeyd el-Beyhakî'nin *Târîh-i Beyhak*'ı, İbn Düreyd'in *el-Cemhere fi'l-luğa*'sı, Taşköprizâde Ahmed Efendi'nin *Miftâhu's-sa'âde*'si.

BİBLİYOGRAFYA :

Abul Hasan Ali Nadwi, *Muslims in India* (trc. Mohd. Asif Kidwai), Lucknow 1960, s. 100-101; *Da'iratu'l-Ma'arif: A Short History 1888-1976* (nşr. The Da'iratu'l-Ma'arifi'l-Osmania), Hyderabad 1976; *Literary Services of the Da'iratu'l-Ma'arifi'l-Osmania* (nşr. The Da'iratu'l-Ma'arifi'l-Osmania), Hyderabad 1986; Syed Hashimi (Faridabadi), "The Da'irat-ul-ma'arif", *IC*, IV (1930), s. 625-664; M. N., "New Books in Review: Recent Publications of the Dâ'iratu'l-Ma'arif, Hyderabad-Deccan", *a.e.*, XXIV/2 (1950), s. 134-144; "Dâ'iretü'l-ma'arifi'l-'Osmâniyye", *Şekâfetü'l-Hind*, I/3, New Delhi 1950, s. 131-133; "Dâ'iretü'l-ma'arifi'l-'Osmâniyye bi-Ĥaydarâbâd ed-Dekken", *a.e.*, VI/2 (1955), s. 76-81; M. A. Mu'id Khan, "Publications of Da'irat-al-ma'arif, Osmania University, Hyderabad-Dn.", *IC*, XXXI/3 (1957), s. 271-274; M. Nizamuddin, "A Brief Survey of the Dâiratu'l-ma'arif, Hyderabad-Deccan, India, and Its Recent Important Publications", *IQ*, I/2 (1954), s. 119-121; "Da'iratu'l-Ma'arifi'l-Osmania, Hyderabad", *Encyclopaedia of India*, Delhi 1988, I, 101.

CENGİZ KALEK

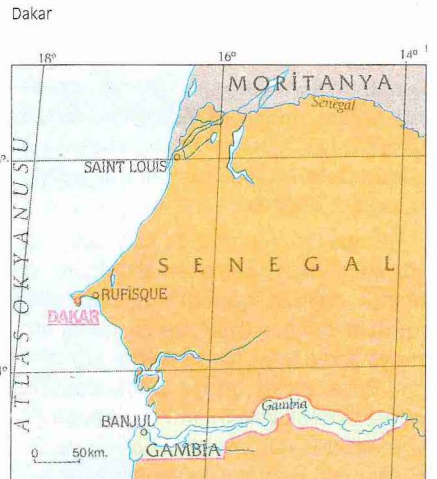
DAKAR

Senegal Cumhuriyeti'nin başşehri.

Batı Afrika'nın en batı noktasındaki Yeşilburun (Cap Vert) yarımadasının güneydoğu ucunda ve Gore adasının karşısında yer alır; adı Volof dilindeki demirhindi ağacının karşılığı olan *dakhar* kelimesinden gelmektedir. Afrika'nın en büyük ve en kozmopolit şehirlerinden biri olan Dakar Senegal'in hem siyasî hem de ekonomik, kültürel, ticarî ve dinî merkezidir. Stratejik konumunun yanı sıra milletlerarası hava ve deniz ulaşımında da büyük bir öneme sahiptir. Afrika'nın güneyini dolaşarak Orta ve Güney Amerika'ya giden Avrupa gemilerinin uğrak yeri ve ikmal merkezidir. XIX. yüzyılın ortalarına kadar yerli Lebular'a ait basit bir balıkçı köyü olan şehrin gelişmesine coğrafi konumu tesir etmiştir. Yeşilburun yarımadasının alüvyonlu verimli arazisi üzerinde kurulmuş olan Dakar'ın rutubetli iklimi Senegal'in iç kesimlerinden farklı ve son derece güzeldir.

Geniş bir alana yayılmış olan Dakar başlıca dört bölgeye ayrılmıştır. Limanın batısında yer alan Le Plateau (Dakar-Ville), büyük ticaret merkezlerinin bulunduğu Avrupalılar'la varlıklı sınıfların yaşadığı modern kesimi oluşturur; başkanlık sarayı, meclis binası ve diğer idarî yapıların çoğu buradadır. Limanın kuzeydoğusundaki sanayi bölgesi, çeşitli endüstri kuruluşları, Dakar Ulucamii ve bazı kültür kurumlarının toplandığı yerdir. Le Plateau'nun kuzeydoğusunda yer alan ve şehrin en kalabalık, en sağlıklı kesimini teşkil eden Grande Medina ise yoksul Afrikalılar'ın yaşadıkları gecekondu bölgesidir. Şehrin banliyösünü oluşturan Fann bölgesi de milletlerarası havaalanı, üniversite, kütüphane ve bazı kültür kuruluşlarının bulunduğu kesimdir. Gelişmekte olan modern semtler planlı şehirciliğe örnek teşkil edecek niteliktedir. Dakar'daki milletlerarası havaalanı ve liman, ticaret ve taşımacılığın yanı sıra turizm alanında da önemli rol oynamaktadır.

Dakar'da çeşitli etnik gruplara mensup karışık bir halk yaşamakta ve sayıca en kalabalık grubu Voloflar oluşturmaktadır. Bunun dışında Lebu, Tukulör, Serer, Pöl, Bambara, Sarakole ve Diyalalar da önemli oranda temsil edilirler. Yerli halkın yanında % 7-8 oranında Avrupalılar da bulunmaktadır. Nüfusun sadece dörtte biri burada doğmuş, geri kalanı ise göçmen olarak dışarıdan gelmiştir. Şehir merkezinin kenarlarında teşekkül eden gecekondu semtlerinde yaşayanların büyük çoğunluğu Senegaliler'den meydana gelmekle birlikte Gi-

Dakar'ın havadan görünüşü

neli, Sudanlı ve Moritanyalılar da önemli bir yekün tutmaktadırlar. Avrupalılar ise şehrin en modern semtlerine yerleşmişlerdir. 1887'de 1556 kişi olan nüfus 1914'te 18.000'e, 1945'te 132.000'e, 1955'te de 300.000'e yükselmiştir. Altmışlı yılların sonlarına doğru 600.000 civarında olan bu rakam kırsal alanlardan şehir merkezine yönelen göç ve şehirleşme sebebiyle hızla artarak 1980'de 1 milyona, 1986'da 1.5 milyona çıkmış, 1992'de de 1.729.823'ü bulmuştur. Günümüzde Dakar'ın en önemli problemi, hızlı şehirleşme ve kırsal alanlardan gelen nüfus akınının ortaya çıkardığı konut, sağlık ve alt yapı hizmetlerindeki aksaklıklardır.

Halkın büyük çoğunluğu müslüman, % 8 kadarı hristiyan; mahallî dinlere mensup olanların sayısı pek fazla değildir. Müslümanlar Mâlikî mezhebine mensupturlar ve tasavvufa meyilleri fazladır. Ticânîyye, Kâdiriyye ve Mürîdiyye tarikatları etkin durumda olup müslüman halkın yarısından çoğu Ticânîyye'ye, geri kalanı ise diğer tarikatlara mensuptur. Her yıl binlerce kişi Mürîdiyye'nin merkezi Tuba (Dakar'ın 190 km. doğusunda) ile Ticânîyye'nin merkezi Tivauan'ı (Dakar'ın 80 km. kuzeydoğusunda) ziyaret eder. Senegal'deki tarikatların buluşma yeri olan Dakar, aynı zamanda önemli dinî müesseselerin ve eğitim kurumlarının da toplandığı bir merkezdir. Dakar Üniversitesi Edebiyat Fakültesi bünyesinde faaliyet gösteren Arapça bölümü, Siyah Afrika Temel Enstitüsü'ne (Institut Fondamental d'Afrique Noire) bağlı İslâm ilimleri kısmı ve Dakar İslâm Enstitüsü başlıca İslâmî ilim merkezleridir. 1963'te yapılmış olan Fas mimarisini andırır Dakar Ulucamii ile çok sa-

yıda cami, mescid ve bazı dinî kurumlar da şehirde din eğitimi faaliyetlerini sürdürürler.

1857 yılında Fransızlar'ın anakaraya çıkarak Dakar'ı işgal etmelerine kadar bölgenin en önemli yeri Gore adası idi. Avrupa-Afrika ve Afrika-Amerika deniz yolu üzerinde çok önemli bir ikmal merkezi olan bu adaya ilk önce XV. yüzyılın ortalarına doğru Portekizliler geldiler ve burayı bir üs olarak kullanmaya başladılar. Daha sonra ada Hollandalıların (1588), 1675 yılında da Fransızlar'ın eline geçti. Burada yerlilerin bulunması Avrupalılar'ın yerleşmelerini kolaylaştırmıştır. Özellikle Afrikalı kölelerin Amerika'ya sevk kapılarından biri olan Gore adası köle ticaretinin yasaklanmasıyla eski önemini kaybetti. Yerlilerin yaşadığı Yeşilburun yarımadasına Avrupalılar'ın girmeleri adaya göre daha güç ve tehlikeli olduğundan sömürgecilerin Afrika içlerine nüfuz etmeleri ancak 1857 yılında gerçekleşmiştir. Fransızlar yarımadaya çıktığında Dakar yerli Lebular'ın yaşadığı küçük bir balıkçı köyü idi. Buraya yerleşen Fransızlar köyü bir ikmal merkezi ve depolama yeri olarak kullanmaya başladılar. 1862 yılında inşa edilen limandan sonra önemli artan Dakar, kısa zamanda Batı Afrika kıyılarının en önemli sömürge merkezi haline geldi. 1890'larda ise Suriyeli ve Lübnanlı tüccarların buraya gelip yerleşmeleri şehrin ticarî hayatına bir canlılık getirdi ve ticaret sektörü kısa zamanda onların eline geçti.

XIX. yüzyılın sonlarına doğru Fransızlar'ın burada bir deniz üssü inşa etmeleri, ticaret ve ulaşım alanlarının yanında askerî yönden de Dakar'ın önemini arttırdı. 1909'da Dakar'da, Osmanlı Devleti adına faaliyet gösterecek bir fahrî şehbenderlik kuruldu. XX. yüzyılın baş-

larında Fransız Batı Afrikası'nın başşehri haline getirilen (1902) Dakar sahip olduğu liman sebebiyle I. Dünya Savaşı yıllarında ayrı bir değer kazanmıştır. 1924'te Fransız Sudanı'nın (bugünkü Mali) içlerine uzanan Dakar - Bamako demiryolunun açılmasıyla başlayan transit ticaret, özellikle iç bölgelerde yetiştirilen yer fıstığı ve diğer ürünlerin Dakar Limanı'ndan Avrupa'ya ihraç edilmesi şehrin gelişmesine katkıda bulundu. 1957'den itibaren Senegal sömürgesinin, 1959-1960 arasında da Mali Federasyonu'nun merkezi oldu. Günümüzde Dakar, 20 Ağustos 1960 tarihinde bağımsızlığını kazanan Senegal Cumhuriyeti'nin başşehridir.

BİBLİYOGRAFYA :

BA, BEO, nr. 275, 437; BA, İrade-Hariciye, 22 Zilkade 1327, nr. 21; J. Beaujeu-Garnier — G. Chabot, *Traité de Géographie Urbaine*, Paris 1963, s. 22, 350, 380; M. Rémy, *Le Senegal Aujourd'hui*, Paris 1974, s. 74-75, 98-107; S. D. Brunn — J. F. Williams, *Cities of the World. World Regional Urban Development*, New York 1983, s. 267-271; M. Mahmûd Sawwâf, *İfrikıyye'l-müslime*, Cidde 1975, s. 100-112; J. D. Kesby, "Islam in Senegal", *IQ*, VIII/1-2 (1963), s. 40-50; R. C. O'Brien, "France in Senegal in the Nineteenth Century. Coastal Trade in the Four Communes", *Tarikh*, II/4, Nigeria 1969, s. 21-31; "Dakar", *EAm*, VIII, 403; "Dakar", *EBr*, V, 436-438; Amar Samb, "Dakar", *El² Suppl.* (Fr.), s. 180-184.

DAVUT DURSUN

DAKİKİ

(الدقيقى)

Ebü Mansûr Muhammed b. Ahmed
(ö. 366/976 [?])

İran edebiyatında
kendisine ilk manzum şehname
yazma görevi verilen şair.

Kendisi veya ailesi unla uğraştığı için "Dakiki" nisbesini almış olmalıdır. Doğum tarihi kesin olarak belli değildir. Bir yandan Firdevsî'nin Dakiki'nin genç

Dakar'da
fahri
konsolosluk
tesisi ve
konsolos
tayini ile
ilgili irade
(BA, İrade-
Hariciye, nr. 21)

